

ફોજદારી કેસ નંબર : 61871/20

—: આંક-૧ લગત હુકમ :-

આ કામે આંક-૧ વાળુ ચાર્જશીટ (ક્રિ.પ્રો.કોડની ક.૧૭૩(૨) તળેનો રીપોર્ટ) સંબંધિત પોલીસ સ્ટેશન ઓફીસર દ્વારા અત્રેની કોર્ટને મોકલાવેલ છે, જે ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ તથા એપેરેમીક ડિસીઝ એક્ટ, ૧૮૮૭ ની કલમ-૩ તથા ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ ની કલમ-૫૧ (બી) મુજબના ગુના અંગેનું છે. ચાર્જશીટ મુજબ આરોપીએ પોલીસ કમિશનર, અમદાવાદ શહેરના એ બહાર પાડેલ જાહેરનામાનો ભંગ કરી ગુનો કરેલ છે. ચાર્જશીટ મુજબના ગુના અંગેની કાયદાકીય જોગવાઈઓ જોઈએ, તો પ્રથમ ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ ની જોગવાઈ નીચે મુજબ છે.

188. Disobedience to order duly promulgated by public servant.--

Whoever, knowing that, by an order promulgated by a public servant lawfully empowered to promulgate such order, he is directed to abstain from a certain act, or to take certain order with certain property in his possession or under his management. disobeys such direction, shall, if such disobedience causes or tends to cause obstruction, annoyance or injury, or risk of obstruction, annoyance or injury, to any persons lawfully employed, be punished with simple imprisonment for a term which may extend to one month or with fine which may extend to two hundred rupees, or with both: and if such disobedience causes or tends to cause danger to human life, health or safety, or causes or tends to cause a riot or affray, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to six months, or with fine which may extend to one thousand rupees, or with both.

ઉપરોક્ત ગુના અંગે કોર્ટે ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ-૧૮૫ની જોગવાઈ મુજબના જ કોગ્નીઝન્સ લેવા સક્ષમ છે. એટલે કે, સદર કલમ-૧૮૫ માં દર્શાવેલ જોગવાઈનું પાલન ન થતું હોય, તો કોર્ટ તેવા ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહિ. જે જોગવાઈ નીચે મુજબની છે.

195. Prosecution for contempt of lawful authority of public servants, for offences against public justice and for offences relating to documents given in evidence.

(1) No Court shall take cognizance-

- (a) (i) of any offence punishable under sections 172 to 188 (both inclusive) of the Indian Penal Code (45 of 1860), or
- (ii) of any abetment of, or attempt to commit, such offence, or
- (iii) of any criminal conspiracy to commit such offence,

except on the complaint in writing of the public servant concerned or of some other public servant to whom he is administratively subordinate;

(b),

ઉપરોક્ત જોગવાઈ મુજબ ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૭૨ થી ૧૮૮ સુધીનાં ગુના અંગેનું કોર્ટ કોગ્નીઝન્સ તો જ લઈ શકે, જો સંલગ્ન જાહેર સેવક દ્વારા અથવા તો તે જાહેર સેવક જેનાં વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળ હોય, તેનાં દ્વારા લેખિતમાં કોર્ટને

તે ગુના અંગેની ફરિયાદ કરવામાં આવે. આ કેસમાં પોલીસ કમિશનર દ્વારા તેઓએ બહાર પાડેલ જાહેરનામાનો ભંગ થયેલ છે, તેવી કોઈ લેખિત ફરિયાદ કોર્ટને કરેલ નથી. પોલીસ કર્મચારી દ્વારા આરોપી વિરૂદ્ધ પોલીસ સ્ટેશનમાં ગુનો બન્યાની હકીકત જાહેર કરતાં, એફ.આઈ.આર. કરવામાં આવેલ છે. તેના આધારે તપાસ કરી, ચાર્જશીટ રજૂ થયેલ છે. આ સંજોગોમાં ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ના ગુના અંગેનું કોગ્નીઝન્સ ચાર્જશીટ આધારે લેવા સામે બાધ છે.

હાલનું ચાર્જશીટ રજૂ થતા, તેનું રેકર્ડ રહે તે માટે ફક્ત રજિસ્ટરે લઈ, ફરિયાદ પક્ષને સાંભળવા રાખવામાં આવેલ હતું. ફરિયાદ પક્ષે વિધ્વાન એ.પી.પી.શ્રી યાદવને સાંભળ્યા. તેઓની રજૂઆત છે કે, ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ નો ગુનો કોગ્નીઝેબલ છે. તેથી પોલીસને ચાર્જશીટ રજૂ કરવા અધિકાર છે નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા *Zala Jayvantsinh Faljibhai vs State Of Gujarat on 9 December, 2003* નાં ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે. જેથી કોગ્નીઝન્સ લઈ, આગળ કાર્યવાહી કરવી જોઈએ.

ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮નો ગુનો ગુજરાત સરકાર દ્વારા ઉપરોક્ત જાહેરનામાથી કોગ્નીઝેબલ બનાવેલ છે તેમજ નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટે તે જાહેરનામું કાયદેસર હોવાનું ઠરાવેલ છે, તે ખરૂં છે. પરંતુ તે માટે કોગ્નીઝેબલ ગુનો એટલે શું ? તેમજ ક્રિ.પ્રો.કોડ કલમ-૧૮૫ માં "ફરિયાદ" શબ્દ લખેલ છે, તે માટેની વ્યાખ્યા શું છે તથા પોલીસ રિપોર્ટની વ્યાખ્યા શું છે, તે ધ્યાને લેવી જરૂરી છે.

(c) " cognizable offence" means an offence for which, and " cognizable case" means a case in which, a police officer may, in accordance with the First Schedule or under any other law for the time being in force, arrest without warrant;

(r) " police report" means a report forwarded by a police officer to Magistrate under sub- section (2) of section 173;

Section 2(d)

(d) " complaint" means any allegation made orally or in writing to a Magistrate, with a view to his taking action under this Code, that some person, whether known or unknown, has committed an offence, but does not include a police report. Explanation.- A report made by a police officer in a case which discloses, after investigation, the commission of a non- cognizable offence shall be deemed to be a complaint; and the police officer by whom such report is made shall be deemed to be the complainant;

ઉપરોક્ત કોગ્નીઝેબલ ગુનાની વ્યાખ્યા મુજબ, એવો ગુનો કે જેમાં પોલીસ વોરન્ટ વિના આરોપીને ધરપકડ કરી શકે. આથી કોગ્નીઝેબલ ગુનો બનવાથી આરોપીને વોરન્ટ વિના અટક કરવાનો પોલીસને અધિકાર મળે છે તેમજ જ્યારે પોલીસ સ્ટેશન ઓફિસરને કોગ્નીઝેબલ ગુનાની માહિતી આપવામાં આવે, ત્યારે ક્રિ.પો.કોડ કલમ-૧૫૪ મુજબ તેને નોંધવાની છે. એટલે કે, એફ.આઈ.આર. રજીસ્ટર કરવાની છે(લલીતાકુમારી વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. (૨૦૧૪) ૨ એસસીસી). આ એફ.આઈ.આર. પછી, ક્રિ.પ્રો.કોડ ચેપ્ટર-૧૨ માં જણાવેલ જોગવાઈ મુજબ પોલીસને તપાસ કરવા અધિકાર મળે છે. પરંતુ, એટલા માત્રથી ક્રિ.પ્રો.કોડનાં ચેપ્ટર-૧૪ માં દર્શાવેલ કલમ-૧૮૦ મુજબ પોલીસ રિપોર્ટ ઉપરથી કોગ્નીઝન્સ લેવાના કોર્ટને અધિકાર મળતા નથી. કારણકે, પોલીસ તપાસનો રિપોર્ટ રજૂ થયા બાદ ક્રિ.પ્રો.કોડ કલમ - ૧૮૦(૧)(બી) ની જોગવાઈ મુજબ કોર્ટે ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લેવું, તે સામાન્ય નિયમ છે. પરંતુ, કલમ-૧૮૫ દ્વારા તેમા અપવાદ ઉભો કરેલ છે. એટલે કે, જો કલમ-૧૮૫ ના સંજોગો હોય, તો તેમાં કરેલ જોગવાઈ અને જરૂરિયાતનું પાલન થતું ન હોય, તો કોર્ટ પોલીસ રિપોર્ટ ઉપરથી ક્રિ.પ્રો.કોડ કલમ-૧૮૦(૧) (બી) મુજબ પણ ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહિ.

જે કલમ-૧૮૦ ની જોગવાઈ નીચે મુજબની છે.

190. Cognizance of offences by Magistrates.-

(1) Subject to the provisions of this Chapter, any Magistrate of the first class, and any Magistrate of the second class specially empowered in this behalf under sub-section (2), may take cognizance of any offence -

- (a) upon receiving a complaint of facts which constitute such offence;
- (b) upon a police report of such facts;
- (c) upon information received from any person other than a police officer, or upon his own knowledge, that such offence has been committed.

આ ઉપરાંત નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે આ અંગે અલગ-અલગ ચુકાદાઓમાં તારણો આપેલ છે, જે પણ હાલના કેસને લાગૂ પડે છે. જે નીચે મુજબ છે.

State Of Punjab vs Raj Singh And Anr on 16 January, 1998, (1998) 2 SCC 391 નાં ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

We are unable to sustain the impugned order of the High Court quashing the F.I.R. lodged against the respondents alleging commission of offences under [Sections 467](#) and [468](#) I.P.C. by Chem in course of the proceeding of a civil suit, on the ground that [Section 195](#) (1) (b) (ii) [Cr.P.C.](#) prohibited entertainment of and investigation into the same by the police. From a plain reading of [Section 195](#) Cr.P.C. it is manifest that it comes into operation at the stage when the Court intends to take cognizance of an offence under [Section 190\(1\)](#) Cr. P.C.; and it has nothing to do with the statutory power of the police to investigate into an F.I.R. which discloses a cognisable offence, in accordance with Chapter XII of the Code even if the offence is alleged to have been committed in, or in relation to, any proceeding in Court. In other words, the statutory power of the Police to investigate under [the Code](#) is not in any way controlled or circumscribed by [Section 195](#) Cr.P.C. It is of course true that upon the charge-sheet (challan), if any, filed on completion of the investigation into such an offence the Court would not be competent to take cognizance thereof in view of the embargo of [Section 195\(1\)](#) (b) Cr. P. C. , but nothing therein deters the Court from filing a complaint for the offence on the basis of the F.I.R. (filed by the aggrieved private party) and the materials collected during investigation, provided it forms the requisite opinion and follows the procedure laid down in [section 340](#) Cr. P.C. The judgment of this Court in Gopal Krishna Menon and Anr. Vs. D. Raja Reddy [AIR 1983 SC 1053], on which the High Court relied, has no manner of application to the facts of the instant case for there cognizance was taken on a private complaint even though the offence of forgery was committed in respect of a money receipt produced in the Civil Court and hence it was held that the Court could not take cognizance on such a complaint in view of [Section 195](#) Cr. P. C.

M.S. Ahlawat v. State of Haryana & Anr., AIR 2000 SC 168, : નાં ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

"....Provisions of [Section 195](#) CrPC are mandatory and no court has jurisdiction to take cognizance of any of the offences mentioned therein unless there is a complaint in writing as required under that section." (Emphasis added)

Sachida Nand Singh & Anr. v. State of Bihar & Anr., (1998) 2 SCC 493, : નાં ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

"7. ..[Section 190](#) of the Code empowers "any magistrate of the first class" to take cognizance of "any offence" upon receiving a complaint, or police report or information or upon his own knowledge. [Section 195](#) restricts such general powers of the magistrate,

and the general right of a person to move the court with a complaint to that extent curtailed. It is a well recognised canon of interpretation that provision curbing the general jurisdiction of the court must normally receive strict interpretation unless the statute or the context requires otherwise." (Emphasis supplied)

Daulat Ram v. State of Punjab, AIR 1962 SC 1206, ના કેસમાં પોલીસ રિપોર્ટ આધારે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કોગ્નીઝન્સ લેવામાં આવેલ અને ટ્રાયલ ચલાવી આરોપીને દોષિત જાહેર કરેલ. કે જેમાં લાગત-વળગતા જાહેર સેવક તહસીલદાર દ્વારા ફરિયાદ કરવામાં આવેલ ન હતી, તે કેસમાં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ઠરાવેલ કે,

"The cognizance of the case was therefore wrongly assumed by the court without the complaint in writing of the public servant, namely, the Tahsildar in this case. The trial was thus without jurisdiction ab initio and the conviction cannot be maintained. The appeal is, therefore, allowed and the conviction of the appellant and the sentence passed on him are set aside." (Emphasis added) 25 Thus, in view of the above, the law can be summarized to the effect that there must be a complaint by the public servant whose lawful order has not been complied with. The complaint must be in writing. The provisions of [Section 195](#) Cr.PC are mandatory. Non-compliance of it would vitiate the prosecution and all other consequential orders. The Court cannot assume the cognizance of the case without such complaint. In the absence of such a complaint, the trial and conviction will be void ab initio being without jurisdiction.

આ ઉપરાંત નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટે પણ નીચેના ચુકાદાઓમાં તેવા જ તારણો આપેલ છે.

BECHAR VALA V. STATE OF GUJARAT No : 509 Year : 2001 Decided on : 27/12/2002 નાં ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

There is a bar against taking of cognizance in respect of offence punishable under section 188 of IPC on the strength of charge sheet. Therefore, it is not possible to agree with the argument advanced learned APP that the court can take cognizance on the basis of charge sheet in respect of the offence punishable under section 188 of IPC. In fact even learned advocate appearing for the contesting respondent also agrees that the court cannot take cognizance in respect of an offence punishable under section 188 of IPC on the strength of a charge sheet. Therefore, I am of the opinion that the court would not be in a position to take cognizance of an offence under section 188 of IPC on the basis of a charge sheet which may be submitted to the Court by the Investigating Police Officer on conclusion of the investigation.

However, it is also required to be considered that the offence which are shown to be cognizable are enumerated in the table in the form of First Schedule to the Code. There we find that the offence punishable under section 188 is shown as cognizable offence. This would mean that this offence under section 188 of IPC is cognizable. Once it is held that an offence is cognizable offence, it would be open to the police investigating officer or an officer in-charge of a police station to start investigation and to conclude the same. A Magistrate may not be in a position to take cognizance of an offence but that would not take away the said power, function and duty of a police station officer to investigate a cognizable offence. In the present case, the offence punishable under section 188 of IPC is a cognizable offence and, therefore, the Investigating Officer would naturally be bound to carry on the investigation in accordance with law.

Merubhai Mandanbhai Chandra & vs State Of Gujarat &, R/CR.MA/17286/2017 10/11/ 2017 R/CR.MA/17286/2017 નાં ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

46. In some of the applications before me, the only offence is either section 186 or 188 of the [IPC](#). In such type of cases, there should not be any difficulty in quashing the

prosecution in view of the bar of section 195 of the [Cr.P.C.](#) However, there are few cases on hand, in which, over and above sections 186 or 188 of the [I.P.C.](#), the other offences are also there which are not covered under section 195 of the [Cr.P.C.](#) It is only in such cases, the court has to be careful. I have noticed that in some of the cases, there is a charge of section 353 of the [IPC](#) along with section 186 of the [IPC](#) I am of the view that the very act of obstruction lies in the alleged assault and use of criminal force. In truth and substance, such an offence would fall in the category of sections mentioned in section 195 of the Code and it is not open to by pass its provisions even by choosing to prosecute under section 353 of the [IPC](#) only. There is no scope, in any of the matters on hand, having regard to the materials on record, to split up the offences so as to avoid the bar of section 195 of the [Cr.P.C.](#) as all the offences can be said to have been committed in the course of one transaction. All the offences can be said to have been an integral part of one transaction.

6 The learned counsel would submit that the chargesheet is also filed for the offence punishable under Section 504 of the [I.P.C.](#) Which not to be found in Section 195 of the [Cr.P.C.](#), and therefore, it would be within the powers of the Magistrate concerned to take cognizance of the offence punishable under Section 504 of the [I.P.C.](#) I am afraid it is not permissible for this Court to accept the settlement. This aspect has also been well considered by me in the decision referred to above. In the facts of this case, it is not possible to separate the offence Punishable under Section 186 with Section 504 of the [I.P.C.](#) Both the offences could be said to have been committed In the course of one transaction. If it is not permissible for this Court to split the offences, then the bar of Section 195 of [Cr.P.C.](#) would apply even those offences of the [I.P.C.](#) which are not falling within the ambit of Sec.195 of the [Cr.P.C.](#)

ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ ધ્યાને લેતાં, ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ ના ગુના અંગે પોલીસ રિપોર્ટ એટલે કે, ચાર્જશીટના આધારે કોર્ટને કોગ્નીઝન્સ લેવા સામે બાધ છે. જો, ક્રિ.પ્રો.કોડ કલમ-૧૮૫ ની જોગવાઈ મુજબ જેના હુકમનો ભંગ થયેલ હોય, તે જાહેર સેવક અથવા તેનાં વહીવટી ઉપરી અધિકારી ધ્વારા કોર્ટમાં લેખિત ફરિયાદ કરવામાં આવેલ હોય, તો જ તે ગુના અંગેનું કોગ્નીઝન્સ એટલે કે, સંજ્ઞાન લઈને કોર્ટ આગળ ઈન્સાફી કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે. હાલના કેસમાં કોર્ટમાં કોઈ લેખિત ફરિયાદ રજૂ કરવામાં આવેલ નથી અને તેથી જ ચાર્જશીટનાં આધારે કોર્ટે કોઈ કોગ્નીઝન્સ લઈ પ્રોસેસ કરેલ નથી. ગુનો કોગ્નીઝેબલ બનાવવા માત્રથી ક્રિ.પ્રો.કોડ કલમ-૧૮૫ ની જોગવાઈ બિન અસરકારક બની શકે નહિ.

આ કામે ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ સાથે એપેરેમીક ડિસીઝ એક્ટ, ૧૮૮૭ ની કલમ-૩ તથા ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ ની કલમ-૫૧ (બી) મુજબના ગુના અંગે પણ ચાર્જશીટ રજૂ થયેલ છે. આ સંજોગોમાં તે કાયદાકીય જોગવાઈઓ જોઈએ તો,

ધી એપેરેમીક ડિસીઝ એક્ટમાં તા.૨૨-૦૪-૨૦૨૦ થી સુધારો કરવામાં આવેલ છે અને તેમાં જુના કાયદાની કલમ-૩ ને કલમ-૩(૧) એમ દર્શાવેલ છે તથા કલમ-૩(૨) અને કલમ-૩(૩) નવી ઉમેરવામાં આવેલ છે. જુના કાયદાની કલમ-૩ નીચે મુજબ હતી.

એપેરેમીક ડિસીઝ એક્ટ, ૧૮૮૭ કલમ-૩. Penalty.

Any person disobeying any regulation or order made under this Act shall be deemed to have committed an offence punishable under section 188 of the Indian Penal Code (45 of 1860).

ધી એપેરેમીક ડિસીઝ એક્ટમાં તા.૨૨-૦૪-૨૦૨૦ થી વટહુકમથી સુધારો કરવામાં આવેલ છે તેમાં કલમ-૩(૨) આરોગ્ય કર્મી વિરુદ્ધ હિંસા કરવા માટે કે મિલકતને નુકશાન કરવા સબબ સજાની જોગવાઈ પાંચ વર્ષ સુધીની કરવામાં આવેલ છે તેમજ કલમ-૩(૩) મુજબ આરોગ્ય કર્મીને ગંભીર ઘળ કરવામાં આવે તો સાત વર્ષ સુધીની સજાની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે તેમજ આ સુધારા અન્વયે કલમ-૩(૨) નવી ઉમેરવામાં આવેલ છે. તે મુજબ કલમ-૩(૨) અને કલમ-૩(૩) તળેનો ગુન્હો કોગ્નીઝેબલ બનાવવામાં આવેલ છે તથા તેવા ગુન્હાની તપાસ પોલિસ ઇન્સ્પેક્ટરથી નીચેનાં ન હોય તેવા પોલિસ અધિકારી તથા અધિકારી દ્વારા કરવાની તેમજ એફ.આઇ.આર. તૈયાર

થયાથી 30 દિવસમાં ચાર્જશીટ ફરિયાદની જોગવાઈ કરેલ છે, પરંતુ આ કામની એફ.આઈ.આર. જોતા હાલનાં કેસની હકીકત મુજબ સુધારેલ ધી એપેડેમીક એક્ટની કલમ-૩ (૧) મુજબનો ગુનો બને છે, જે જુના કાયદાની કલમ-૩ હતી.

ઉપરોક્ત જોગવાઈ જોતાં, તેમાં સ્પષ્ટ છે કે, કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા એપેડેમીક ડિસીઝ એક્ટ અન્વયેના રેગ્યુલેશન કે હુકમનો અનાદર કરે, તો તેણે ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ મુજબનો ગુનો કર્યા બરાબર ગણાશે. પરંતુ, એપેડેમીક ડિસીઝ એક્ટ અન્વયેનું હોવાનું માની લઈએ, તો પણ કલમ-૩ માં અલગથી સજાની જોગવાઈ નથી અને એવું પણ નથી કે, ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ માં દર્શાવ્યા મુજબની સજા થશે. પરંતુ, એવી જોગવાઈ છે કે, ઈ.પી.કોડ ની કલમ-૧૮૮ માં જણાવેલ સજાને પાત્ર ગુનો કર્યાનું માનવામાં આવશે. આ સંજોગોમાં એપેડેમીક ડિસીઝ એક્ટની કલમ-૩ ના ભંગ બદલ પણ સંલગ્ન જાહેર સેવકે કોર્ટમાં લેખિત ફરિયાદ કરવી જરૂરી છે. તેના સિવાય કોર્ટ કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહિ. આ બાબતે Shiv charan das vs state, Allhabad High Court. 16-06-58 નો ચુકાદો લાગૂ પડે છે. હવે ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટની જોગવાઈ જોઈએ, તો...

ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ **Section 51. Punishment for obstruction, etc.**

Whoever, without reasonable cause,

(a) obstructs any officer or employee of the Central Government or the State Government, or a person authorised by the National Authority or State Authority or District Authority in the discharge of his functions under this Act; or

(b) refuses to comply with any direction given by or on behalf of the Central Government or the State Government or the National Executive Committee or the State Executive Committee or the District Authority under this Act,

shall on conviction be punishable with imprisonment for a term which may extend to one year or with fine, or with both, and if such obstruction or refusal to comply with directions results in loss of lives or imminent danger thereof, shall on conviction be punishable with imprisonment for a term which may extend to two years.

આ કામે ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટની કલમ-૫૧(બી) લાગૂ પાડેલ છે. તેથી, ઉપરોક્ત જોગવાઈ મુજબ આપેલ માર્ગદર્શનનું પાલન કરવામાં ન આવે, તો એક વર્ષની કેદ અથવા દંડ તેમજ ગંભીર સંજોગોમાં બે વર્ષ સુધીની કેદની જોગવાઈ છે. ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટમાં કલમ-૫૧ કોગ્નીઝેબલ હોવાની જોગવાઈ નથી. આ સંજોગોમાં કિ.પ્રો.કોડ પરિશિષ્ટ-૧, ભાગ-૨ માં કરેલ જોગવાઈ લાગૂ પડશે અને તેમાં દર્શાવ્યા મુજબ ત્રણ વર્ષથી ઓછી કેદની સજા અથવા ફક્ત દંડની સજાની જોગવાઈ હોય, તો તેવા સંજોગોમાં તે ગુનો નોન કોગ્નીઝેબલ ગણાશે. જે જોગવાઈ જોતા ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટની કલમ-૫૧(બી) તળેનો ગુનો નોન કોગ્નીઝેબલ છે. વધુમાં આ કલમ-૫૧ (બી) તળેના ગુના અંગેનું કોગ્નીઝન્સ લેવા માટે પણ કલમ-૬૦ માં કરેલ જોગવાઈનું પાલન થવું જરૂરી છે, જે નીચે મુજબ છે.

Section 60. Cognizance of offences.

No court shall take cognizance of an offence under this Act except on a complaint made by—

(a) the National Authority, the State Authority, the Central Government, the State Government, the District Authority or any other authority or officer authorised in this behalf by that Authority or Government, as the case may be; or

(b) any person who has given notice of not less than thirty days in the manner prescribed, of the alleged offence and his intention to make a complaint to the National Authority, the State Authority, the Central Government, the State Government, the District Authority or any other authority or officer authorised as aforesaid.

ઉપરોક્ત જોગવાઈ મુજબ રાષ્ટ્રીય સત્તા મંડળ, રાજ્ય સત્તા મંડળ, કેન્દ્ર સરકાર, રાજ્ય સરકાર, જિલ્લા સત્તા મંડળ અથવા અન્ય સત્તા મંડળ અથવા તે સત્તા મંડળ કે સરકાર દ્વારા અધિકૃત અધિકારી દ્વારા લેખિત ફરિયાદ કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી તે કાયદા તળેના કોઈ ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ કોર્ટ લઈ શકશે નહિ. હાલના કેસમાં જોઈએ, તો અમદાવાદ પોલીસ કમિશનરશ્રી આવા કોઈ સત્તા મંડળમાં કે રાજ્ય સરકારમાં આવતા નથી કે તેવા કોઈ આધાર પણ રજૂ થયેલ નથી તેમજ આવા કોઈ સત્તા મંડળ કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેઓને અધિકૃત કરવામાં આવેલ હોય, તેવો કોઈ આધાર રજૂ થયેલ નથી. ઘડીભર એવું માની લેવામાં આવે કે, અમદાવાદ પોલીસ કમિશનરશ્રીને સરકાર દ્વારા કે સત્તા મંડળ દ્વારા એફ.આઈ.આર.માં દર્શાવ્યા મુજબનું જાહેરનામું કરવા અધિકૃત કરેલ હતા, તો પણ આ ગુના અંગેનું કોર્ટ કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે તે માટે પોલીસ કમિશનરશ્રી, અમદાવાદ દ્વારા જ કોર્ટમાં લેખિત ફરિયાદ કરવી જોઈએ. હાલના કેસમાં કોર્ટમાં પ્રથમથી જ કોઈ લેખિત ફરિયાદ થયેલ નથી. જેથી, કિ.પ્રો.કોડ કલમ-૧૮૫ ની જોગવાઈ ધ્યાને લેતાં તેમજ ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટની કલમ-૬૦ ની જોગવાઈ ધ્યાને લેતા, ચાર્જશીટના આધારે કોગ્નીઝન્સ લેવા આ કોર્ટેને હકૂમત નથી. વધુમાં ઉપર કરેલ ચર્ચા મુજબ ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮નાં ગુના અંગે પણ ચાર્જશીટના આધારે કોગ્નીઝન્સ લેવા સામે બાધ છે તેમજ ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટ તળેનો ગુનો સજાની જોગવાઈ જોતા પણ નોન કોગ્નીઝેબલ છે. તે સંજોગોમાં સી.આર.પી.સી.કલમ-૧૫૫ (૨) ની જોગવાઈ પણ ધ્યાને લઈએ, તો નોન કોગ્નીઝેબલ ગુનામાં કોર્ટની પરવાનગી વિના પોલીસને તપાસ કરવા હકૂમત નથી અને તેવી કોઈ પરવાનગી લેવામાં આવેલ નથી. હાલના કેસની હકીકત જોઈએ, તો પણ ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ તથા એપેડેમીક ડિસીઝ એક્ટ, ૧૮૮૭ ની કલમ-૩ તથા ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ ની કલમ-૫૧ (બી) મુજબનો ગુનો બન્યાનું ફરિયાદ પક્ષ જણાવે છે, તે પોલીસ કમિશનરશ્રીનાં જાહેરનામાના ભંગ અન્વયે છે. આ સંજોગોમાં નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટ **Merubhai Mandanbhai Chandra & vs State Of Gujarat**નાં ચુકાદામાં ઠરાવ્યા મુજબ, ઈ.પી.કોડ કલમ-૧૮૮ થી અન્ય તહોમતવાળા ગુના સ્વીટ થઈ શકે તેમ નથી. ઉપરોક્ત સમગ્ર ચર્ચાને અંતે તેમજ હાલના કેસના પેપર્સ ધ્યાને લઈ તથા વિ.એ.પી.પી.શ્રીની રજૂઆતો ધ્યાને લેતા, આ કામે આરોપી સામે ચાર્જશીટના આધારે ગુના અંગેનું કોગ્નીઝન્સ લેવા માટે કાયદાકીય બાધ છે અને તેથી તેવું કોઈ કોગ્નીઝન્સ લઈ, ઈન્સાફી કાર્યવાહી કરવા કોર્ટેને હકૂમત નથી. જેથી, ન્યાયના હિતમાં નીચે મુજબનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

—: હુકમ :-

હાલના પોલીસ રિપોર્ટના આધારે, અત્રેની કોર્ટ દ્વારા ઉપરોક્ત જણાવેલ ગુનાઓ અંગેનું કોગ્નીઝન્સ લેવા સામે કિ.પ્રો.કોડ કલમ-૧૮૫ તથા ૧૫૫ (૨) તથા ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ ની કલમ-૬૦ ની જોગવાઈ મુજબ બાધ હોય, તેથી ન્યાયના હિતમાં આ કેસ ફેસલ કરવામાં આવે છે.

ફરીયાદપક્ષ સદર ગુના અંગે કાયદાની જોગવાઈને આધિન કોર્ટમાં ફરીયાદ કરી શકશે.

હુકમ આજરોજ પુછી અદાલતમાં વાંચી સંભળાવી જાહેર કર્યો.

અમદાવાદ.

તા. ૧૦/૦૭/૨૦૨૧.

(એ. આર. પટેલ)

એડી. ચીફ મેટ્રોપોલીટન મેજીસ્ટ્રેટ,
કોર્ટ નં.૨૫, અમદાવાદ.

યુનીક કોડ નં. જીજે ૦૦૭૧૦